

NATO'nun Savunma ve Caydırıcılık Çalışmaları ile İlgili Bir Değerlendirme

An Assessment on NATO's Defence and Deterrence Studies

Rüştü Salim Savaş BİÇER*

Öz

NATO'nun en son geliştirdiği Savunma ve Caydırıcılık Konsept Belgesi 1967 yılında Sovyetler Birliği ile potansiyel bir askerî çatışma hedef alınarak hazırlanmış ve uygulanmış, ancak Soğuk Savaşın sona ermesi ile İttifak bu kapsamdaki karşılık verme konseptini farklı alanlardaki istikrarsızlık olasılıklarına karşı askerî alanda süratle tepki gösterebilme olarak değiştirmiştir. İstikrarsızlık kaynağı olan konular ise terörizm, milliyetçilik, otoriter rejimler, etnik karşıtlıklar, bölgesel çatışmalar, ekonomik istikrarsızlık, doğal afetler ve iç savaşlar ile, Sovyetler Birliğinden sonra Rusya'da gerçekleşen reformlarda yaşanan geri dönüşler şeklinde belirlenmiştir. Günümüzde de istikrarsızlık farklı konularda yaygın olarak İttifak'ın güvenliğine risk oluşturmaya devam etmektedir. Yapılan değerlendirmelere göre 1990'ların başında bir İttifak üyesine ya da İttifak'ın tamamına stratejik ölçekte güvenlik tehdidi oluşturan iki istikrarsızlık kaynağı belirlenmiştir. Bunlar; Rusya ve terördür. Coğrafi bağlamda olduğu kadar hedeflerinde sebep oldukları etki ile, İttifakın güvenliğine yaratacakları muhtemel riskler ve uzun vadede devamlılık gösterme yetenekleri değerlendirildiğinde, bu iki istikrarsızlık formunun stratejik olduğu kabul edilmektedir. NATO'nun stratejik kapsamda ve 360 derecelik çevresindeki alanda oluşan bu güvenlik risklerine tedbir getirecek şekilde ve İttifak'ın üç temel görevi olan kolektif savunma, krizlere cevap verme güvenlik iş birliği konularının uygulanmasını da destekleyecek yeni bir Avrupa Atlantik Bölgesi Savunma ve Caydırıcılık Konsept Belgesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu makalede, NATO'nun değişen güvenlik ortamına uygun olarak güncellenmekte olan Savunma ve Caydırıcılık çalışmaları incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Savunma, Caydırıcılık, İstikrarsızlık, Güvenlik, İttifak, NATO.

* Doç. Dr., Nişantaşı Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul, Türkiye, ORCID: 0000-0001-6318-9814, e-posta: savas.bicer@nisantasi.edu.tr.

Geliş Tarihi / Submitted: 11.11.2021
Kabul Tarihi / Accepted: 25.04.2022

Abstract

NATO developed its last concept for deterrence and defence in 1967 to address potential military conflict with the Soviet Union. At the end of the Cold War, the Alliance shifted from its main concept of guiding deterrence and defence actions to supporting military reaction towards various forms of instability. Bases of instability at the time included terrorism, reform problems in post-Soviet Russia, nationalism, authoritarianism, ethnic, sectarian, and local conflicts, economic destabilization, natural disasters, and civil wars. Consequently, Alliance's responses to instability since 1991 were various, each addressing a specific challenge on a case-by-case basis. Instability continues to be persistent and diverse and holds risks for damaging Allies' security. Nowadays, instability continues to risk the security of widely different subjects. Two forms of instability identified in the early 1990s, which are Russia and Terror Groups, have emerged as challenges on a strategic scale with aims and patterns that can weaken and threaten the security of an Ally, a group of Allies, or the Alliance as a whole. These two challenges are strategic in terms of geographic scale and the impact they have on their targets, considering the possible risks they will create for the security of the Alliance and their ability to persist in the long term. A new Euro-Atlantic Area Defence and Deterrence Concept Paper is needed to counter these security risks within NATO's strategic scope and 360-degree range and support the implementation of the Alliance's three main tasks: collective defence, crisis response, and security cooperation. In this research, NATO's latest deterrence and defence studies, which have started to be updated in parallel with the changing security environment, will be analysed.

Keywords: Defence, Deterrence, Instability, Security, Alliance, NATO.

Giriş

Makalenin amacı NATO'nun bir savunma örgütü olarak caydırıcı gücünü nasıl kullanabileceği konusunda geliştirdiği çalışmalarını incelemektir. Bu kapsamda, NATO İttifakının sıcak bir çatışmadan korunması amacıyla geliştirilen yöntemlerin, uluslararası güvenlik çalışmalarına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Makalede uluslararası güvenlik ortamında meydana gelen değişikliklere NATO'nun yeni yetenekler geliştirerek nasıl bir uyum gösterme süreci geçirdiği, bu süreçten İttifakın yapısından kaynaklanan zorluklara rağmen başarı ile geçilip geçilemediği, özellikle diğer uluslararası kurum ve kuruluşlarla olan ilişkilerin ortak bir zeminde yürütülmesine neden ihtiyaç bulunduğu incelenecektir.

Haziran 2021 tarihinde gerçekleştirilen NATO zirvesinde, NATO Genel Sekreteri tarafından hazırlanan; İttifakın gelecek on yılda ve sonrasında karşılaşılabileceği muhtemel zorluklara karşı koyabilmek için

nasıl bir değişim göstermesi gerektiği konusundaki raporu¹, toplantılarda görüşülenler arasındaki en önemli gündem maddesi olmuştur. Bu gündem maddesinin gereği olarak yapılacak çalışmalar her ne kadar gelecekteki risk ve tehditleri karşılamak için sadece bir başlangıç olsa da 2030 yılındaki NATO'nun nasıl bir süreçten geçeceği konusunda önemli ipuçları da vermiştir.²

Bugün İttifakın karşı karşıya bulunduğu bu zorluklar ve tehditleri, Rusya ile ilişkilerin sürdürüleceği düzlem konusundaki anlaşmazlıkta ya da farklı uygulamalarda olduğu gibi tam olarak aynı bakış açısıyla bir öncelik sırasına koymak mümkün olmamaktadır. Bütçe katkı paylarının halen düşük olması ve savunma harcamalarının artmasına rağmen istenilen oranda gerçekleştirilememesi de sorun alanı olarak NATO'nun karşısındaki önemli zorluklardan sayılmaktadır.

Ukrayna'daki son olaylar, NATO'nun ve kolektif savunma prensibinin önemini koruduğunu göstermiş olmakla beraber, Avrupalı İttifak üyelerinin katkı paylarının adil paylaşımı konusunda daha istekli olması, gelinen noktada İttifakın birliğini ve gücünü korumasını sağlayacaktır. Ayrıca aynı amaca yönelik olarak gerek ABD gerekse İttifak, Amerika Birleşik Devletleri'nin Asya ile daha fazla meşgul olduğu, Avrupa'nın ise geniş kapsamlı kriz yönetimi için kendi ilgi alanında daha fazla sorumluluk aldığı bir coğrafi iş bölümünü açıkça benimsemesinin uygun olduğu değerlendirilmektedir.³

Rusya'nın Kırım'ı ilhakına, Ukrayna topraklarını işgaline ve bilgi teknolojilerine yoğunlaşan “Yeni Nesil Savaş” çalışmalarına gösterilen tepkilerde İttifak dayanışması sağlanmıştır. Ancak bu ortak anlayışa rağmen, NATO'nun her üyesi için aynı anlamı ifade etmeyen ve bu bağlamda bütünüyle kesin olmayan temel değerlerinin sonucunda, Moskova'nın siyasi niyetinin tam ve doğru olarak kavranabilmesi için yine de zaman zaman

¹ NATO Genel Sekreterinin konuşması, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_176197.htm, erişim 28.09.2021.

² NATO 2030; United for a New Era, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf, erişim 28.09.2021.

³ Trine Flockhart vd, *Liberal Order in a Post-Western World*, Transatlantic Academy, Washington DC., Mayıs 2014, s. ix.

müttefiklerin kendi içerisinde mücadele etmesi kaçınılmaz olmaktadır.⁴ NATO'ya üye ülkelerin millî değerleri ve İttifak anlaşmasının liberal değerleri arasında meydana gelen boşluğun kolektif savunma anlayışının bütün boyutlarını etkilediği görülmekte ve İttifak'ın da bu bağlamda neyi temsil ettiği NATO'nun en üst düzey siyasi organlarında tartışılmaktadır.⁵ Ayrıca, NATO'nun İttifak üyesi ülkelere rehberlik etmesi için gerekli "Büyük Strateji"⁶ den mahrum kalmaması bakımından özellikle Rusya tehdidinin devam etmesi ve bu bağlamda İttifakın Açık Kapı politikası ile genişlemeyi sürdürmesi, güç dengesi bakımından bazı Avrupalı müttefikleri ve İttifak dışındaki genişlemeye karşı olanların bu tartışmaları çok sık gündeme getirmesi ile sonuçlanmaktadır.⁷ İttifak üyesi ülkelerin NATO anlaşmasının 5'nci maddesini işletme ve maliyetleri paylaşma konusundaki isteksizliklerinin temelinde de bu millî çıkarlarını ve gündemlerini kolektif savunma anlayışının önüne çıkarmaları bulunmaktadır.⁸

Uluslararası güvenlik ortamında NATO'nun önemini her geçen gün daha da fazla hissettiren sorunların bulunduğu güncel gelişmeler yaşanmaktadır. NATO'nun kendi içerisinde yaşadığı sorunlar yanında, Rusya'nın 2014 yılından itibaren gittikçe yoğunlaşan ve Ukrayna'yı işgali ile sonuçlanan, bu bağlamda NATO'nun özgür ve barış içerisinde bütünleşmiş bir Avrupa idealine meydan okuyan yaklaşımları nedeniyle, İttifak'ın caydırıcılık uygulama ve planlamalarının nasıl bir zemine oturtulacağı önem kazanmaktadır.⁹ Muhafazakâr ulusalcı fikirler, NATO'nun hem millî hem de liberal değerler inşasına imkân verdiğini savunmakla birlikte, bu yeteneğin zamanla İttifak içerisindeki güçlü devletlerin

⁴ Sten Rynning, "Deterrence Rediscovered: NATO and Russia", Frans Osinga ve Tim Sweijs, (ed.), *Deterrence in the 21st Century; Insights from Theory and Practice*, Asser Press by Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2020, 29-47, s. 34

⁵ NATO 2019 Londra Deklarasyonu, http://www.nato.int/cps/en/naohq/official_texts_171584.htm, erişim 01.10.2021.

⁶ Nina Slove, "Beyond the Buzzword: The Three Meanings of Grand Strategy", *Security Studies* 27, 2018, s. 27.

⁷ John J. Mearsheimer, "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusion that Provoked Putin", *Foreign Affairs*, 93(5), 2014, s. 4.

⁸ Benjamin Schreer, "Trump, NATO and the Future of Europe's Defence", *The RUSI Journal* 164, s. 10.

⁹ NATO 2014 Galler Zirvesi Deklarasyonu, http://www.nato.int/cps/en/naohq/official_texts_112964.htm, erişim 04.10.2021.

milliyetçi uygulamalarına hizmet edebileceği değerlendirildiğinde, bir ve bütün olarak uluslararası barış, istikrar ve güvenliğin teminatı rolünü üstlenmeye aday olan NATO'ya duyulan güvenin azalmasına neden olacaktır. Özellikle İttifakın yeni nesil savaş kapsamında karşı karşıya bulunduğu çok alanlı tehdit ortamı, savaş ile barış arasında fark bulunduğunu kabul eden Batılı anlayışın oldukça dışında bir mücadele gerektirmektedir. Bu amaçla NATO'nun toplumsal dayanıklılık, gelişmiş istihbarat iş birliği, siber güvenlik ve hızlı karar alma dâhil olmak üzere bir dizi politika açısından Rusya'nın yeni düşüncesine karşı koyacak hareket tarzları üretmesi yanında, Rusya'nın siyasi amaçlarının değerlendirmesini yaparak İttifakın hangi politikaların temel alması gerektiği konusunda bütün üyelerinin görüş birliğine ihtiyacı bulunmaktadır.

Kuzey Atlantik Konseyi (NAC) sadece genel olarak hipersonik silahlar, orta menzilli füzeler, Karadeniz'deki Rus varlığı veya diğer acil konularla ilgili olarak belirli ancak kısıtlı bir kapsamda Rusya'yı doğrudan adres göstermekte, böylece Rusya ile siyasi tartışmalara girmeden daha esnek konu başlıklarında etkileşime geçebilmektedir. Ancak bu noktada da İttifakın önündeki en büyük zorluk olarak, şimdiye kadar Rusya'nın bir bütün halindeki eylemleri ile karşı karşıya kalınmamış olması nedeniyle, hasım tarafın amaçları ve bu amaçlara ulaşmasını sağlayacak yapısal gücü konusunda sadece varsayımlarla yetinilmesi görülmektedir. Böylece NATO, Rusya'nın bütüncül değerlendirmelerini yapmak için tasarlanmış kurumsallaşmış mekanizmalara sahip, ancak bu değerlendirmeler sonunda neler yapılacağı ile ilgili olarak karar alma düzeyiyle zayıf bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰

Amerika Birleşik Devletleri'nden Avrupa'ya Bosna-Hersek krizinden beri ilk defa önemli büyüklükte bir Amerikan kara muharebe kuvvetinin intikal ve konuşlandırılmasını içeren 2020'nin başlarındaki NATO tatbikatına 30.000'e yakın ABD ve müttefik askeri katıldığında, üst düzey NATO askerî yetkilileri bunu "kolektif savunma bizim en önemli caydırıcılığımızdır" ifadeleriyle yorumlamıştır. ABD'nin ve diğer müttefik ülkelerin ihtiyaç halinde üye ülkelere genişletilmiş caydırıcılık kapsamında

¹⁰ Jens Ringsmose and Sten Rynning, *NATO og Rusland Mellem Strategic Konfrontation og Stabilitet*, DIIS Report No. 2019:7, s. 28.

sağlayacağı destek konusundaki şüphe ve endişelerinin bulunduğu bilinmektedir.¹¹ Bu yetenek, mevcut endişeleri de giderecek şekilde, NATO'nun nükleer caydırıcılık dâhil olmaksızın, kıta Avrupası dışından Avrupa'daki müşterek¹² bir NATO harekâtına katılacak müteakip kuvvetlerin gücünü göstermesi bakımından, İttifakın 2014 yılından itibaren özenle oluşturduğu cezalandırıcı caydırıcılığının göstergesi olmuştur.¹³

Rusya'nın Kırım'ı ilhakından sonra NATO'nun tepkisel anlamda hem İttifak üyelerini koruyacağını (*Deterrence by Denial*, Esirgeme ile Caydırıcılık) hem de gerektiğinde topraklarına yapılacak bir saldırıya karşılık verip cezalandıracağını (*Deterrence by Punishment*, Cezalandırma ile Caydırıcılık)¹⁴ gösteren caydırıcılık eylemleri bu süreçten itibaren bir arada ve birleşik halde uygulanmaya başlanmıştır.¹⁵ Gri Bölge Çatışmaları, Toplumsal Dayanıklılık ve İttifak topraklarının işgalini sınırlı ölçüde engelleyecek askerî birliklerin ilerde konuşlandırılması (*Forward Presence*) yöntemlerinin uygulandığı “Esirgeme ile Caydırıcılık” faaliyetleri genel anlamda Rusya'nın “Yeni Nesil Savaş” doktrinine karşı geliştirilmiş, ancak, esas olarak “Cezalandırma ile Caydırıcılık” konusunda geliştirilen yeni NATO konsepti, İttifakın savunma ve caydırıcılık politikalarında önemli bir araç olmuştur. Uzun dönemde süreklilik gösterecek ve geniş bir coğrafyada etkileri görülebilecek olmaları nedeniyle stratejik olduğu değerlendirilen Rusya, terör ve en yeni olarak da siber saldırılar, bugün İttifakın karşısında temel tehditler olarak halen yer almaktadır.

Ulusal ve uluslararası güvenlik ortamında nükleer tehditlerle en kolay şekilde ilişkilendirilme eğiliminde olunan caydırıcılık ile, gerçek anlamda birçok biçimde karşılaşılabilmekte, ancak nükleer çağda bile caydırıcılık

¹¹ Mustafa Kibaroglu, “NATO and US Nuclear Weapon's: What Would Happen After the Bombs Have Gone?”, Malcolm Chalmers and Andrew Someville, (ed.), *If the Bombs Go*, RUSI WHITEWALL Report 1-11, 2011 s. 45.

¹² Müşterek kavramı Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinin katıldığı bir harekât nev'ini ifade etmektedir. (İngilizcesi için NATO literatüründe *Joint* kullanılmaktadır.)

¹³ Jen Judson, <https://www.defensenews.com/digital-show-dailies/ausa/2019/10/11/fighting-the-bureaucracy-for-nato-the-defender-2020-exercise-in-europe-will-test-interoperability/>, erişim 06.10.2021.

¹⁴ Glen H. Snyder, *Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security*, Princeton University Press London, 1961, s. 14.

¹⁵ Dmitry Adamsky, “From Moscow With Coercion: Russian Deterrence Theory and Strategic Culture”, *Journal of Strategic Studies* 41, 2018, s. 33.

uygulamaları geleneksel yetenekler etrafında dönmekte ve başarılı olduğunda çok az dikkat çektiği için genellikle takdir edilmemektedir. Bu araştırmada, geliştirilen geleneksel caydırıcılık konusu ve NATO'nun yeniden şekillenen uluslararası güvenlik ortamına uymak için savunma caydırıcılık çalışmalarını nasıl hayata geçirdiği içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiş, konuyla ilgili teorik tartışmalara aşağıdaki 1'inci bölümde yer verilmiştir.

1. Eski Konseptte Yeni Anlayışla Geri Dönüş

Caydırıcılığın teorik temeli ve stratejik uygulama alanı konusunda yapılan araştırmalara göre, Caydırıcılık Teorisini Caydırıcılık Stratejisinden ayıran en belirgin özellik, stratejinin, bir devletin caydırmak için benimsediği belirli askerî duruş, yarattığı tehditler ve bunları hasmına ya da karşı tarafa iletme yollarını kapsamamasına karşın, teorinin herhangi bir stratejinin dayanacağı temel ilkelerle ilgili olmasıdır. Belirli bir tarihsel çağa bağlı olmayan ve insanlık tarihi boyunca çoğu devlet tarafından kullanılmış bir strateji olan caydırıcılığın birincil amacı, bir düşmanın askerî saldırı başlatmasını önlemektir. Bu amaca ulaşmak için, düşmanın ağır maliyetlere katlanacağına ve varsa çok az kazanç elde edeceğine ikna olması gerekir. Yani caydırıcılık, caydırılacak tarafın toplam maliyet-kazanç beklentilerinin bir fonksiyonudur.¹⁶

Paul K. Huth, caydırıcılığı, “askerî misilleme tehdidi yoluyla, siyasi çatışmayı çözmek için askerî güç kullanmanın maliyetlerinin faydalarından daha ağır basacağına karşı düşmanı ikna etmeye çalışan bir politika” olarak,¹⁷ Alexander L. George ve Richard Smoke, caydırıcılığı “birinin rakibini, belirli bir hareket tarzının maliyetlerinin ve/veya risklerinin faydalarından daha ağır basacağına ikna etmesi”¹⁸ ve John J. Mearsheimer da caydırıcılığı “algılanan faydalar tahmini maliyet ve riskleri haklı çıkarmadığı için rakibi belirli bir eylemi başlatmamaya ikna etmek” olarak tanımlar.¹⁹ Bu tanımlamalardan yola çıkıldığında caydırıcılık için

¹⁶ Glenn H. Snyder, s. 10.

¹⁷ Paul K. Huth, *Extended Deterrence and the Prevention of War*, Yale University Press, 1988, s. 15.

¹⁸ Alexander L. George ve Richard Smoke, *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*, Columbia University Press, New York 1974, s. 11.

¹⁹ John J. Mearsheimer, *Conventional Deterrence*, Cornell University Press, New York

ortada düşmanca bir faaliyetin olduğu algılanmalı, öncelikle de düşmanca davranışı neyin oluşturduğu tartışmalı ve gerektiğinde her türlü düşmanlığı önlemeye çalışmak için caydırıcılık planlamaya alınmalıdır. Kriminoloji alanında olduğu gibi, uluslararası güvenlik ortamında da caydırıcılık için sadece askerî saldırının gerekli olmadığı ve bu stratejinin her türlü düşmanca davranışa uygulanabileceği, temel amacının bireylerin suç işlemesini önlemek olduğu önem kazanmıştır.²⁰

Tarihsel gelişim süreci içerisinde caydırıcılık teorisindeki ilk dalga, atom bombasının icadının savaşın doğasını temelden değiştirdiği İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra başlamıştır. Bu dönem stratejik bir devrimin gerçekleştiğinin düşünüldüğü yıllardır ve daha önce savaşları kazanmak söz konusuysen, artık savaşları önlemek temel amaç haline gelmiştir. Bu yıllarda hâkim olan düşünceye göre nükleer silahların doğasında var olan topyekûn imha olasılığı nedeniyle bir düşmanı yenmek bir hedefin ele geçirilmesine hizmet etmeyeceği gibi aslında hiçbir amaca da hizmet etmeyecektir. Mantıksal çıkarım, bir devletin nükleer silahlara sahip bir düşmanla karşı karşıya kaldığında, artık askerî üstünlük temelinde kendisini koruyamayacağıydı.

İkinci dalga, Soğuk Savaş zemininde gelmiş, stratejik nükleer caydırıcılık kavramı, oyun teorisi ve diğer yöntemler kullanılarak daha da geliştirilmiştir. Bu dönemde savaş, rakiplerin tehditler, vaatler ve eylemler yoluyla birbirlerinin beklentilerini ve niyetlerini etkilemeye çalıştığı bir pazarlık süreci olarak tanımlanmış ve caydırıcılık, baskı ve yıldırma sanatı olarak görülmüştür. Bu bağlamda, nükleer silahların, düşman topraklarını fethetmekten ziyade cezalandırıcı eylemler için daha uygun olduğuna inanılmıştır.²¹ Caydırıcılığı inandırıcı kılmak için, olası bir savaşı belirli bir aşamayla sınırlamak ve dolayısı ile de gerginliği tırmandırma sürecinin farklı aşamalarının tamamen açık olması gerektiği değerlendirilmiştir. Bu bir bakıma tırmanmanın yükselmesinin kontrolü olarak görülmekteydi. Aynı zamanda, caydırıcı bir etki elde etmek ve gerçek bir savaş riskini ortadan kaldırmak için aşamaların yeterli derecede tanımsız kalması

1983, s. 14.

²⁰ Lawrence Freedman, *Deterrence*, Cambridge Polity Press, 2004, s. 44.

²¹ Thomas Schelling, *Arms and Influence*, Yale University Press, New Haven 1966.

gerekiyordu. Bu görüşe göre, etkili caydırıcılık için tırmanma süreciyle ilgili bir dereceye kadar belirsizlik gerektiği savunulmuştur.

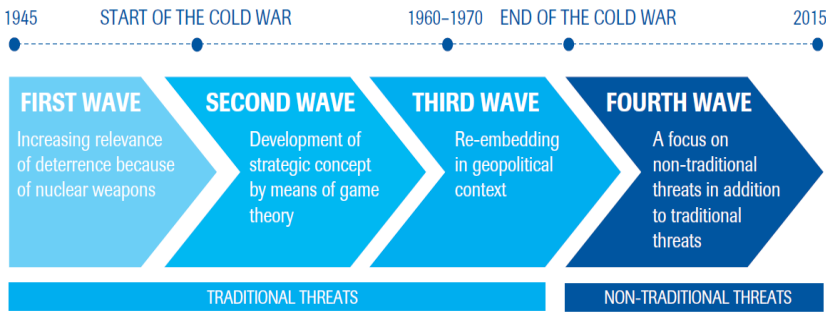
Üçüncü dalga 1960'larda ve 1970'lerde caydırıcılık teorisinin o zamana kadar geliştirilen şekline bir eleştiri olarak gelişmiş, teoriyi deneye dayalı olarak test etmek için istatistiksel veriler ve vaka çalışmaları kullanılmıştır. Ayrıca ikinci dalganın caydırıcılığının fazla apolitik olduğu değerlendirilmiştir. Üçüncü dalga düşünürleri, caydırıcılığın, kavramın uygulandığı siyasi ve jeopolitik bağlamda görülmesi gerektiği görüşünü benimsemiştir. Bu uzmanlara göre, ikinci dalga caydırıcılık teorisi, krize neden olan temel sorunları ve krizin nasıl önlenebileceğini yeterince incelememiştir. Buna ek olarak, onların görüşüne göre, uzlaşma sürecine yeterince dikkat edilmezken, çoğu çatışma, ilgili taraflar bir uzlaşmaya vardığında sona ermiştir. Son olarak, üçüncü dalga düşünürleri, ikinci dalganın temel bir varsayımı olan aktörlerin rasyonel davrandıkları hususuna itiraz ettiler ve savaşın sıcak günlerinde liderlerin ne kadar rasyonel kalabileceklerini sorgulamışlardır.

Takip eden yıllarda, caydırıcılık düşüncesi başlangıçta esas olarak devletler arasındaki geleneksel çatışmalara odaklanmaya devam etmekle birlikte yavaş yavaş, caydırıcılığın uygulanabilirliği üzerine yeni bir görüş ortaya çıkmıştır.²² Daha önceki teorilerin aksine, geleneksel olmayan tehditler, caydırıcılık düşüncesinin ana odak noktası haline gelmiş, bu yaklaşım, 1991'de Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve 2001'deki 11 Eylül saldırılarının arka planında ortaya çıkan dördüncü dalganın bir parçasını oluşturmuştur. Caydırıcılık bu dönemde artık yalnızca nükleer silahlar ve konvansiyonel savaş ışığında görülmemiş, şiddet içeren devlet dışı aktörler ve asimetrik savaş dâhil olmak üzere çok daha geniş bir tehdit yelpazesıyla ilişkili olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu noktada cevabı aranan esas soru, caydırıcılığın terörizm, korsanlık ve siber saldırılar gibi geleneksel olmayan tehditlere karşı da kullanılıp kullanılamayacağı olarak gündeme gelmiştir.

²² Jeffrey Knopf, "The Fourth Wave in Deterrence Research", *Contemporary Security Policy* 31 (2010) 1, s. 5.

Dördüncü dalganın savunucularına göre, caydırıcılık, mevcut çeşitli araçlardan sadece biri olmasına rağmen, geçerlidir. Bu nedenle caydırıcılığın artık Soğuk Savaş sırasında sahip olduğu merkezî role sahip olmadığına, karşı koymak için hedef alınan belirli tehdide sürekli olarak uyarlanmasının gerekliliğine ve caydırıcılığın, düşman hakkında çok ayrıntılı bir çalışmaya, bu kapsamda, düşmanın stratejik kültürel farkındalığına dayandırılmasının, başarı için esas olduğuna inanılmaktadır.

Tablo 1. Caydırıcılık Dalgalarının Tarihsel Gelişimi.²³

Caydırıcılık, Soğuk Savaş dönemini tanımlayan bir özellik olarak Sovyetler Birliğinin dağılmasından ve iki kutuplu dünya düzenin sona ermesinden sonra önemini kaybetmeye başlamış, sadece askerî bir saldırı yapacağı beklenen açıkça belirlenmiş olan bir düşmanı bu emelinden caydırmak mümkün görüldüğünde caydırıcılığın gerekli olacağı değerlendirilmiştir.²⁴ Bu değerlendirmenin yapılmasındaki temel neden, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 11 Eylül 2001 terörist saldırılarından sonra ortaya atılan; terörün İttifak'ın karşısındaki en önemli tehditlerden birisi olduğunun kabul edilmesi ve terör eylemlerinde hayatlarını feda

²³ Frans-Paul van der Putten, vd., "Deterrence as a Security Concept Against Non-Traditional Threats", *Netherlands Institute of International Relations In-depth study Clingendael Monitor* June 2015, s. 9.

²⁴ Tom Rostoks ve Nora Vanaga, "Deterring Russia in the Baltic Sea Region: Latvia's Defence Developments in Regional Context", *Friedrich Ebert Stiftung FES Analysis*, 2017, s. 3.

etmeye hazır olan teröristlerin caydırılmasının mümkün görülmemesidir. Bu bağlamda, teröristlere karşı caydırıcılığın kullanılabileceği konusundaki görüşlere rağmen, terörü destekleyen devletleri yenmek ve teröristleri güvenli limanlardan mahrum etmek, bu amaçla da NATO topraklarına uzak ülkelerde terörist yuvalanmalarını engellemek amacıyla bu ülkelerde yeni baştan ulus inşa etmeyi hedef alan daha pro-aktif politikalar seçilerek caydırıcılık göz ardı edilmiştir.²⁵ Ayrıca, NATO'nun Avrupalı müttefiklerinin, caydırıcılık söz konusu olduğunda, ABD gibi küresel çok-kutuplu düzenin özellikle askerî bakımdan süper gücü ile aynı İttifak içerisinde bulunmaları nedeniyle aktif olarak bir çaba içerisine girmedikleri de görülmüştür.²⁶

Rusya'nın 2008 yılında Gürcistan'la çatışma yaşamasının hemen ardından zafiyeti olduğu ortaya çıkan askerî gücünü artırma ve yenileştirme çalışmaları, özellikle Avrupa'da kısa mesafelerde ve sayısal üstünlüğe ve baskın tarzında hareket etme yeteneğine dayalı bir güç olmak şeklinde devam etmiştir. Askerî gücünü arttırmasının arkasındaki asıl niyetinin ne olduğu, Ukrayna'ya gerçekleştirdiği Hibrit Harekât ve sonrasında konvansiyonel güç kullanarak gerçekleştirdiği işgal ile Kırım'ı ilhakının yanı sıra bir dizi AB ve NATO üye devletinin iç siyasetine müdahalesinden anlaşılmıştır. Rusya'nın hem askerî kapasiteye hem de NATO üye ülkelere zarar verme niyetine sahip olduğunun kesin olarak algılanması ise Rusya'nın caydırılması gerekliliğinin tekrar gündeme gelmesine neden olmuş, ancak Rusya'nın Avrupa cephe devletleri için askerî açıdan risk oluşturmasına karşın, eskiden Sovyetler Birliği'nin olduğu kadar varoluşsal bir tehdit olmadığı değerlendirilmiştir.²⁷ Yine de Rusya'nın 2014 yılından itibaren yoğunlaşan saldırgan uygulamaları, NATO üyelerini caydırıcılığın temellerine geri dönmeye zorlamıştır. Böylece NATO bir yandan uluslararası güvenlik yaklaşımını genişletme gayretlerini sürdürürken, diğer yandan da henüz tamamlanmayan bir süreçte, Rusya'ya

²⁵ Andrew R. Morral ve Brian A. Jackson, *Understanding the Role of Deterrence in Counterterrorism Security*, Santa Monica: RAND Corporation, 2009, s. 3.

²⁶ Stephen Brooks ve William C. Wohlforth, "The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century: China's Rise and the Fate of America's Global Position", *International Security* 40:3, 2015/16, s. 40.

²⁷ Tom Rostoks ve Nora Vanaga, s. 4.

karşı caydırıcılık ve savunma planlamalarında mevcut şartlara uygun olarak düzenlemeler yapmaktadır. Özellikle Ukrayna'yı işgali ve bu ülkeyi tarafsızlık statüsüne zorlaması, yeni bir savunma ve caydırıcılık konsept çalışması yapılmasının önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Rusya'nın kesintisiz ve artarak sürdürdüğü hibrit faaliyetleri, Avrupa topraklarının doğusuna yönelik olarak orta menzilli füzelerini konuşlandırması ve Karadeniz bölgesindeki güvenlik ve istikrarı riske sokan saldırgan uygulamaları değerlendirildiğinde, NATO'nun doğu kanadında dayanıklılık ve genel olarak da güvenilir bir caydırıcılık sağlamak için ek önlemler alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır.²⁸ Özellikle 2014'ten bu yana NATO artık tamamen caydırıcılık üzerine kurulu bir güvenlik örgütüne dönüşerek, kuvvet planlaması, tatbikatları ve komuta yapısı da dâhil olmak üzere İttifak'ın tüm yönleri bunu yansıtacak bir gündem uygulamakta, klasik NATO savunması ve caydırıcılığına artan bir odaklanma görülmektedir.²⁹

2. NATO Savunma Planlamalarında Caydırıcılık

Uluslararası güvenlik ortamında beliren bugünün modern ve gelişmiş tehditlerinin, müttefiklerin güvenliğini sağlayacak kaynaklara ve yeteneklere sahip modern bir İttifak gerektirdiği değerlendirilerek, 2014'teki Galler Zirvesi'nden itibaren NATO'nun topyekûn savunmasını güçlendirmek için bir dizi önemli adım atılmıştır. NATO Mukabele Gücü'nün büyütülmesi, Doğu kanadın komuta kontrol yapısını güçlendirecek ve tepki süresini kısaltacak altı yeni küçük karargâhın kurulması, planlama ve tatbikat yapma ve gerektiğinde bölgeyi takviye etme yeteneği ile tatbikatların sayısının artırılması, Güney kanadın hava savunmasının güçlendirilmesi, karar verme sürecini hızlandırılması ve hibrit tehditlerle başa çıkmak için yeni strateji geliştirilmesi, sayılabilecek önemli çalışmalardır.³⁰ Siyasi ve askerî bir ittifak olarak başlıca amacı üye ülke vatandaşlarının korunması ve Kuzey Atlantik bölgesinde güvenlik ile istikrarı sağlamak olan NATO'nun 2010 Stratejik Konseptinde ana

²⁸ Steven Keil, Heinrich Brauß, ve Elisabeth Braw W, "Next Steps in NATO Deterrence and Resilience", *The German Marshall Fund of the United States Policy Paper*, Haziran 2021, s. 7.

²⁹Frantzen A. Henning, "Hybrid Deterrence", *Norwegian Institute for Defence Studies* (2020), s. 1, <https://www.jstor.org/stable/resrep25796>, erişim 12.10.2021.

³⁰ NATO Summit Guide, Brussels, 11-12 Temmuz 2018, s. 7.

hatlarıyla belirtilen üç temel görevi; topyekûn savunma, kriz yönetimi ve güvenlik için iş birliği olarak ifade edilmiştir.

NATO'nun 2014 yılında Galler'deki Zirvesi'nde, İttifak'a doğudan ve güneyden gelecek yeni güvenlik sorunlarına hızlı ve kesin bir şekilde yanıt vermeye hazır olmasını sağlamak için başlatılan ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana NATO'nun topyekûn savunmasını güçlendiren en önemli gelişme olan Hazırlık Eylem Planı (HEP), caydırıcılık ve savunma planlamalarındaki değişimin önemli bir itici gücü olmuştur. Temmuz 2016'daki Varşova Zirvesi'nde NATO Devlet Başkanları tarafından, HEP üzerine inşa edilen ve İttifak topraklarını, nüfusunu, hava sahası ile deniz iletişim hatlarını korumak amacıyla, ortaya çıkan her türlü tehdide yanıt verebilecek geniş seçenekler yelpazesi olacak şekilde caydırıcılık ve savunmanın güçlendirilmesi için onay verilmiştir.

Tablo 2. Caydırıcılığın Hedefi Olan Muhtemel Saldırgana Karşı Caydırıcılık Yöntemleri Analizi³¹

	Hedefin dikkate alması gereken maliyetleri arttırmaya /vurgulamaya yönelik tedbirler	Hedefin elde etmeyi planladığı kazanımları azaltmaya yönelik tedbirler
Doğrudan	Hedefi herhangi bir tür saldırı veya zararlı eylemin yapılacak misilleme eylemini tetikleyeceğine ikna etmek.	Güvenlik önlemlerinin sayısını ve/veya kalitesini gözle görülür şekilde artırarak ve hedefin gerçekleştirebileceği bir saldırının başarı olasılığını azaltarak saldırı gerçekleştirme fırsatını en aza indirmek.
Dolaylı	Hedefi bir saldırı için önemli bir yatırım yapmasının gerekli olduğuna ikna etmek.	Hedefi, zararlı eylem veya eylemleri gerçekleştirmenin amacına ulaşılmasına katkıda bulunmayacağına ikna etmek (saldırı başarılı olsa dahi elde edebileceği kazanımları azaltmak).

³¹ Frans-Paul van der Putten, s. 8.

Yukarıdaki tabloda görülen yöntemlerin İttifak terimlerinde “*NATO Defence and Deterrence Posture*” olarak geçen NATO Savunma ve Caydırıcılık duruşuna uyarlanması halinde, bu duruşu güçlendirecek etkili sonuçların NATO’nun siyasi girişimleri ile elde edilebileceği anlaşılmaktadır. Barış zamanında müttefiklerin siyasi ve askerî iş birliği ve amaç birliği içerisinde olmaları, çok sayıda müttefik ülkenin katılımıyla kuvvet ve kararlılık gösterisi olarak düzenlenen fiili ve bilgisayar destekli tatbikatlar, yeni birlik ve karargâh konuşlandırmaları ile bayrak gösterilmesi dışında, NATO’nun, hasım ülkelerin gerçekleştirebileceği bir saldırının başarı olasılığını ve saldırı gerçekleştirme fırsatı bulma şansını en aza indirmek için uygulayabileceği, aktif önlemler almasının da doğrudan bir yöntem olarak uygulanabilmesi mümkündür. Bu konuda en etkili ve caydırıcı uygulamanın aktif siber güvenlik tedbirleri ile mümkün olabileceği değerlendirilmektedir.

Bugün İttifak, başlangıcından bu yana hiç olmadığı kadar çeşitli, karmaşık, hızlı hareket eden bir güvenlik ortamıyla karşı karşıyadır. Doğudan ve güneyden devlet ve devlet dışı aktörler, askerî güçler ve terörist, siber ve hibrit saldırılardan kaynaklanan zorluklar ve tehditlerin varlığı NATO’ya yeni ve gelişmiş tehditlerdir. Rusya’nın; Kırım’ı yasa dışı ilhakı ve müteakiben de işgali ile doğu Ukrayna’yı istikrarsızlaştırması ve NATO sınırlarına yakın bölgelerdeki askerî gücünü ve faaliyetlerini arttırması ile güvenlik riskleri daha dikkate alınır bir hale gelmiştir. Buna paralel olarak, NATO’nun Güney kanadında Orta Doğu ve Afrika’daki güvenlik durumu, can kaybına neden olan, yerlerinden edilen insanların sayısını her geçen gün arttıran ve müttefik ülkelerde ve diğer bölgelerde terör saldırılarını cesaretlendiren faktörlerin bir araya gelmesi nedeniyle daha da kötüleşmiştir. İttifak, hangi yönden gelirse gelsin, mevcut ve gelecekte karşılaşılabilecek risk ve tehditlerin tamamına tedbir getirebilecek şekilde değişen ve gelişen güvenlik ortamı karşısında caydırıcılık ve savunma duruşunu güçlendirmek için önemli girişimlerde bulunmaktadır.³² Bu risk ve tehdit ortamını tanımlarken, Rusya’nın nükleer veya herhangi bir konvansiyonel çatışma içermeyen ve farklı bir caydırıcılık düzeyi gerektiren tehditler oluşturduğunu belirtmek de aynı derecede önemlidir.

³² NATO Summit Guide (2018), s.27

Rusya; vekil kullanmak suretiyle, devlet dışı aktörler aracılı ile ülke dışında yaşayan Rus kökenlileri, gönüllü yarı askerî güçler ve paralı askerlerin birleşimini, NATO'nun Avrupalı müttefiklerinin birçoğunu ve Rusya'nın çıkar alanında bulunan diğer ülkeleri tehdit etmek veya onlara saldırmak için kullanabilir olduğunu Ukrayna'yı işgalinde göstermiştir. Rusya ayrıca Suriye'de siyasi, askerî ve ekonomik gücünü nasıl kullanacağını, Gürcistan ve Ukrayna'da düzensiz savaşı nasıl uygulayabileceğini ve Afganistan'da yeniden yönetime gelen Taliban gibi aşırılık yanlısı gruplarla bile ilişki kurup bağlantılarını geliştirebileceğini de kanıtlamıştır.³³

Rusya'nın dış politikasındaki değişimlere Avrupa devletleri bireysel olarak farklı tepkiler verirken, İttifak toplu olarak bunu büyüyen bir tehdit olarak gördüğünü açıkça ortaya koymuş ve özellikle de Ukrayna'ya müdahalesinden sonra NATO'nun Rusya'ya karşı tutumunda özellikle de siyasi söylem ve uygulamalarında sert değişiklikler görülmeye başlanmıştır.³⁴

Değişen ve gelişen uluslararası güvenlik ortamına daha geniş bir tepkinin parçası olduğunun bilincinde olan NATO'nun caydırıcılığının ve savunmasının tek başına yürütülemez olduğu da bir gerçektir. Bu bağlamda NATO, caydırıcılık ve topyekûn savunmasını bir yandan güçlendirmeye devam ederken, diğer yandan da İttifakın uluslararası toplumun uluslararası barış ve istikrarı sağlama çabalarına katkısının bir parçası olarak sınırlarının ötesindeki krizlere yanıt verme yeteneğini geliştirmeye ve küresel ortaklarını desteklemeye, özellikle Avrupa Birliği olmak üzere diğer uluslararası örgütlerle aktif olarak çalışmaya devam etmektedir. Afganistan ve Balkanlar'da gerçekleştirdiği operasyonlar ve kapasite geliştirme gayretleri yoluyla dünya da istikrar ve barışa katkıda bulunan İttifakın dünya çapında 40'tan fazla ortak ülkeyle geliştirdiği çalışmaları, aynı zamanda NATO'nun yerel güçleri eğitime, tavsiye verme ve yardım etme yeteneğini güçlendirmeyi de içermektedir. NATO'nun çevresini saran tehditlerin sayısı ve ölçeği ile karmaşıklığının yanı sıra günümüz gerçekliği de göz önüne alındığında, İttifak üç temel görevi olan

³³ Anthony H. Cordesman, "NATO and the Delicate Balance of Deterrence: Strategy versus Burden Sharing", *CSIC Center for Strategic & International Studies*, Şubat 2017, s. 10.

³⁴ NATO Public Diplomacy Division, *NATO Summit Guide*, Varşova, 8-9 Temmuz 2016, s. 23, s. 24, s. 33.

toplular savunma, kriz yönetimi ve güvenlik iş birliği kapsamında uluslararası istikrar ve güvenliğe katkıda bulunma rolünü güçlendirmeye devam edecektir.³⁵ Bu temel görevlerle ilgili faaliyetler devam ederken savunma ve caydırıcılık çalışmalarını da aralıksız sürdüren İttifak, 360 derecelik caydırıcılık ve savunmaya yönelik olarak geliştirilecek tam kapsamlı askerî yaklaşımlara rehberlik etmesi amacıyla, Avrupa Atlantik Bölgesinin Caydırıcılığı ve Savunması Konsepti üzerinde çalışmaya başlamıştır. Kavram NATO'nun üç temel kolektif savunma, krize müdahale ve güvenlik iş birliği görevlerinin yerine getirilmesi yanında, ayrıca İttifak'ın savunma niteliğini, savaşı önleme hedeflerini ve müttefiklerin sağlam, kurallara dayalı bir Avrupa-Atlantik ve küresel düzenine olan bağlılığını da desteklemektedir. Yeni anlayış ile Kuzey Atlantik Konseyi'nin (NAC) barış, kriz ve çatışmada siyasi karar vermesi sağlanmakta, sorunların çözümünde hem krizlere müdahale hem de kolektif savunma seçenekleri için İttifak'ın stratejik kapsamda askerî esnekliğinin ve barışın korunmasının güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır.³⁶

Yakın geçmişte NATO'nun her kademesinde, konvansiyonel ve nükleer kuvvetler, füze savunması, siber yetenekler ve benzeri unsurların en etkili şekilde kullanılması olarak anlaşılan optimal caydırıcılık karışımı sık sık tartışılmış, eski yöntem ve yaklaşımın, yeni tehditlere karşı istenen oranda etkili olmayacağı, caydırıcılık kavramının, yeni stratejik sorunları ve değişen tehditleri ele almaya uyum sağlayacak şekilde değişebilir özellikle olmasının gerektiği değerlendirilmiştir.³⁷ NATO'nun modern caydırıcılığının temelinde, savunmasını inanılır kılmak bulunmaktadır. Rusya'nın veya diğer potansiyel tehditlerin mevcut ve gelecekteki yeteneklerine karşı koymak için artık eskisinden daha büyük bir güce ihtiyaç duymadan gereken savunma ve caydırıcılık sağlanmaktadır. Ancak yine de değişen uluslararası tehdit ortamı ve teknolojik gelişmeler, NATO'nun bazı kara birliklerinin, silahlarının ve hava araçlarının ileri

³⁵ *NATO Summit Guide*, s. 28.

³⁶ NATO web sayfası, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_133127.htm, erişim 17.10.2021.

³⁷ Łukasz ve Kulesa Thomas Frear, *Deterrence NATO's Evolving Modern Deterrence Posture: Challenges and Risks*, *European Leadership Network (ELN) Issue Brief*, Mayıs 2017, s. 4.

konuşlandırılması da dâhil olmak üzere kuvvet yapısında yeni düzenlemelere gidilmesini gerektirmektedir. Ayrıca İttifak'ın deniz unsurlarının da bu kapsamda Rusya'nın deniz etki alanlarına nakledilerek, daha sık tatbikat yapmasını gerektirmektedir. Bu uygulamaların Rusya ile sürtüşme yaratma olasılığı yanında, yanlışlıkla iki taraf arasında bir çatışmaya yol açabilecek kaza veya olayların tehlikesi de dikkate alındığında, karşılıklı diyalog eksikliği ve Rusya ile NATO müttefikleri arasında mevcut bulunan mutabakat yetersizliğinin önemli çatışma riskleri olduğu kabul edilmektedir.³⁸

Sonuç

Soğuk Savaş'ın sonunda İttifak, Sovyetler Birliği ile olası askerî çatışma durumuna karşı caydırıcılık ve savunma faaliyetlerini yönlendiren 1967'de geliştirdiği son caydırıcılık ve savunma için konseptinden farklı olarak çeşitli istikrarsızlık biçimlerine karşı askerî müdahaleyi kapsayan yeni bir konsept uygulamasına geçmiştir. O dönemde karşılaşılan istikrarsızlığın nedenleri; terörizm, Rusya'daki Sovyet sonrası reformların uygulanmasında karşılaşılan sorunlar, milliyetçilik, otoriterlik, etnik, mezhepsel ve yerel çatışmalar, ekonomik istikrarsızlık, doğal afetler ve iç savaşlar olarak belirlenmiştir. Bu farklı istikrarsızlık biçimleri, bir müttefik devletin veya İttifak'ın bütününe güvenliğine yönelik riskler oluşturmakla birlikte, o dönemde istikrarsızlığa neden olan genel bir stratejik gerekçe veya bir stratejik aktör bulunmamaktadır. Sonuç olarak, İttifak 1991'den bu yana farklı istikrarsızlık örneklerine farklı tepkiler vermiş ve üstelik her verdiği tepki ayrıca zorluklarla karşılaşılmasına neden olmuştur.

Yine aynı yıllarda, istikrarsızlık kalıcı ve çeşitli olmaya ve müttefiklerin güvenliğine zarar verme risklerini barındırmaya devam etmiştir. Rusya ve terör örgütleri 1990'ların başında bir müttefik ülkenin, bir müttefik ülkeler grubunun veya bir bütün olarak İttifak'ın güvenliğini zayıflatabilecek ve tehdit edebilecek hedefleri ve imkânları olan stratejik ölçekte iki istikrarsızlık nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Bu iki tehdit, coğrafi bağlamda olduğu kadar hedeflerinde sebep oldukları etki ile İttifak'ın güvenliğine yaratacakları muhtemel riskler ve uzun

³⁸ A.g.e, s. 9.

vadede devamlılık gösterme yetenekleri değerlendirildiğinde, bu iki istikrarsızlık formunun stratejik olduğu kabul edilmiştir.

NATO bu tehditleri ve gelişmeleri değerlendirerek, bütün sorumluluk alanında caydırıcılık ve savunmaya yönelik olarak geliştirilecek tam kapsamlı askerî faaliyetlerine rehberlik etmesi amacıyla, NATO'nun savunma niteliğini, savaşı önleme hedeflerini ve müttefiklerin sağlam, kurallara dayalı bir Avrupa-Atlantik ve küresel düzenine olan bağlılığını da destekleyeceği değerlendirilen yeni bir çalışma yapmaktadır. Bu çalışma ile Kuzey Atlantik Konseyi'nin (NAC) barış, kriz ve çatışmada daha hızlı ve ayrı ayrı değerlendirme yaparak siyasi karar vermesinin sağlanması beklenmektedir.

Kolektif savunma İttifak'ın en önemli sorumluluğu ve caydırıcılık da NATO'nun genel stratejisinin temel unsurlarından biri olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, NATO'nun caydırma ve savunma kapasitesi; İttifak'ın savunduğu bireysel özgürlük, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konusundaki temel ilke ve değerlerini ve müttefikleri koruma, çatışma ve savaşları önleme görevlerini yerine getirebileceği yeterli ve uygun bir yetenekler karışımıyla desteklenmektedir. Sürekli yenilenen ve netliğini kaybeden uluslararası tehditler, NATO'nun değişmesi ve nükleer, konvansiyonel ve düzensiz ya da hibrit savaş için gelişmiş ve sistematik hale gelmiş caydırıcılığa ulaşmasını, uluslararası terörizmle mücadele etmek için de gerektiğinde alan dışında daha etkili olmasına ihtiyaç göstermektedir.

NATO'nun bu gereklilikleri yerine getirmesi için ihtiyacı olan değişim konusundaki değerlendirmelere göre, İttifakın 1960'lardaki kuvvet planlama çalışmaları sırasında gerçekleştirdiği tehdit ve müttefiklerin her birisinin ulusal yeteneklerin sistematik değerlendirmelerinin günümüze uyarlanması önem kazanmıştır. Bu kapsamda yapılacak öncelikli çalışmanın, Rusya'yı caydırmaya odaklanan net stratejik hedefler belirleyerek istikrarlı ve tutarlı ilerleme kaydedebilecek, ancak her yıl değişen gereksinimlere uyum sağlayabilecek yeni planlar oluşturması olduğu değerlendirilmektedir.

Değişen ve gelişen güvenlik ortamındaki tehditler ve İttifakın kendini savunma hakkı göz önüne alındığında, doğası gereği savunmacı, orantılı ve uluslararası taahhütlerle uyumlu olan NATO İttifakının eylemleri, güvenliği artırmak ve askerî gerginlikleri azaltmak için silahların yayılmasını önlemek, silahsızlanma, silahların kontrolü ve güven ve güven

artırıcı önlemlere tamamen bağlı kalmak olarak devam etmektedir. Daha spesifik olarak, NATO'nun caydırıcılık ve savunmasını güçlendirilmesi, ilerde konuşlandırılmış kara birlikleri ile ortak hava gücü ve deniz kuvvetlerinin yanı sıra, siber savunma, sivil hazırlıklar ve hibrit tehditlere karşı koyma, Avrupa Birliği ile iş birliği de dâhil olmak üzere birçok alanda çaba gerektirmektedir.

Temel ve kalıcı amacı siyasi ve askerî yollarla tüm üyelerinin özgürlük ve güvenliğini korumak olan NATO'nun en büyük sorumluluğu, Washington Antlaşması'nın 5. Maddesinde belirtildiği gibi müttefik topraklarını ve vatandaşlarını saldırılara karşı korumak ve savunmaktır. Caydırıcılık, yani çatışmayı ve savaşı önlemek ise, NATO'nun bu büyük sorumluluğunu yerine getirmek için belirlenen genel stratejisinin temel bir unsurudur. NATO'nun birbirini tamamlayan uygun bir nükleer, konvansiyonel ve füze savunma yetenekleri karışımıyla desteklenen caydırma ve savunma kapasitesi, bu yetenekleri değişen şartlara uyumlu hale getirecek şekilde bir dizi sivil ve askerî kaynak tarafından ayrıca desteklenmektedir.

Devletler ve hükümetlerle devlet dışı aktörler arasında dünya çapında gerçekleşen güç aktarımları sonucunda uluslararası güvenlik ortamında meydana gelen büyük değişiklikler, Soğuk Savaş sonrası dünya düzeninde artan istikrarsızlıklarla sonuçlanan stratejik şoklar yaratmıştır. Bu şok dalgaları, genel bir kamu memnuniyetsizliğine ve otoriteye karşı artan tepkilere katkıda bulunmuş, güç Batı'dan Asya'ya kayarken, Batı'nın küresel gündemleri etkileme yeteneğinin zayıflaması söz konusu olmuştur.

Dünya son yirmi yıldır teknolojideki hızlı gelişmelerden belirgin ölçüde etkilenen siyasi, sosyal, ekonomik ve çevresel alanlarda önemli bir değişim döneminden geçmekte, çok sayıda siyasi, sosyo-ekonomik ve teknolojik değişimin aynı anda yaşanması, küresel güvenlik ortamını yeniden tanımlayarak “yeni normal” haline gelen kargaşa, düzensizlik ve belirsizlikle sonuçlanmaktadır. Gelişen dünya tarafından yönetilen jeostratejik gücün siyasi, askerî ve ekonomik yönlerinin yeniden dağılımı, eski Sovyetler Birliği bölgelerini, Orta Doğu'yu, Kuzey Afrika'yı ve Asya-Pasifik Bölgelerini muhtemelen etkileyecektir. Küresel toplum COVID-19'un olumsuz etkilerinden ve bunun dünya ticareti ve ekonomisi üzerindeki ezici baskısından çıktıkça, büyük güçler arasında yaşanacak güç mücadelelerinin daha da şiddetlenmesi muhtemeldir. Dünya çapında pazar bunalımı yaşayan ekonomileri korumak için artan bu milliyetçi rekabet, devletler

arasındaki ilişkilerde gerginlikleri ve potansiyel olarak büyük güçler arasında doğrudan veya vekiller aracılığıyla yaşanabilecek çatışma riskini artırabilecektir.

Bugün, Avrupa-Atlantik Bölgesi'nde stratejik etkiler yaratan bu eğilimlerin bir sonucu olarak, Rus saldırılarının ve terör eylemlerinin her yıl daha etkili hale geldiği bölgelerde iki kutuplu hatta çok kutuplu bir dünya düzenine geçiş belirgin hale gelmektedir. NATO üyelerinin son yıllarda azalan savunma harcamaları yanında, bazı üye devletlerin dikkatlerini Orta Doğu, Afrika ve Asya'ya yönelmeleri, kendisine yönelik esas tehditlere karşı caydırıcılık uygulamaları ve politikalarında NATO'yu nispeten kırılğan hale getirmektedir. Bu durumda da yeni güçler tarafından desteklenen yeni ve alternatif küresel kurumlar, uluslararası karar alma mekanizmalarında etkili olmayı hedefleyerek muhtemelen mevcut uluslararası düzene karşı çıkacaktır. Yeni hazırlanan ve gizliliği nedeniyle kamuoyu ile paylaşılmayacağı değerlendirilen Avrupa Atlantik Bölgesi Savunma ve Caydırıcılık belgesinin NATO uygulamalarına ve bu bağlamda da dünya barış ve istikrarına neler kazandıracığı ancak uygulama sonuçları ile birlikte görülebilecektir.

Summary

NATO's ultimate responsibility, whose fundamental and enduring purpose is to safeguard the freedom and security of all its members through political and military means, is to protect and defend the Allied lands and peoples from attack as set out in Article 5 of the Washington Treaty. Deterrence, that is, preventing conflict and war, is an essential element of NATO's overall strategy to fulfil this major responsibility. NATO's deterrence and defence capabilities supported by an appropriate mix of complementary nuclear, conventional, and missile defence capabilities are further supported by a range of civilian and military resources to adapt these capabilities to changing circumstances.

Major changes in the international security environment driven by power changes among states and power transmissions from governments to non-state actors worldwide have created strategic shocks resulting in increasing instability within the post-Cold War world order. These shockwaves have contributed to greater public dissatisfaction and increasing

challenges to authority. As power is shifting away from the West toward Asia, the West's ability to influence global agendas is expected to weaken.

For the past two decades, the world has also been going through a period of significant changes in political, social, economic, and environmental areas significantly influenced by rapid developments in technology. The meeting of numerous political, socio-economic, and technological trends has been redefining the global security environment and resulting in complexity, disorder and uncertainty that has become a new normal. The redistribution of political, military, and economic aspects of geostrategic power led by the developing world will likely affect the former-Soviet Union areas, the Middle East, North Africa, and the Asia-Pacific Regions. As the global community emerges from the grips of COVID-19 and its crushing impact on the world's trade and commerce, there will likely be a further exacerbation of power politics amongst great powers. This increased nationalistic competition to protect economies in a worldwide-depressed market could increase strains in relationships and potentially increase the risk for a confrontation of great power among themselves or through proxies.

Today, these trends have been generating strategic impacts that are meeting in the Euro-Atlantic Area. The relocation to a bi-polar or even multi-polar world order is evident in the regions where Russian aggressions and terrorist acts now grow more influential every year. NATO members' reduced defence spending in recent decades, which has been combined with some member states' attention on the Middle East, Africa, and Asia, has made NATO relatively fragile in the deterrence implementations and policies against the main threats to NATO itself. Thus, new and alternative global governance institutions supported by emerging and resurgent powers are likely to challenge the existing international order as they seek an influence in international decision-making structures.

NATO developed the last concept for deterrence and defence in 1967 to address potential military conflict with the Soviet Union. At the end of the Cold War, the Alliance shifted from the main concept guiding deterrence and defence actions to supporting military reaction to various forms of instability. Bases of instability at the time included terrorism, problems of reforms in post-Soviet Russia, nationalism, authoritarianism,

ethnic, sectarian, and local conflicts, economic destabilization, natural disasters, and civil wars. These different forms of instability posed risks to the security of an Ally or the Alliance but lacked a common strategic form or a single strategic actor causing instability. Consequently, Alliance's responses to instability since 1991 have been various, each addressing a specific challenge on a case-by-case basis.

Instability continues to be persistent and diverse and holds risks for damaging Allies' security. Two forms of instability identified in the early 1990s, which are Russia and Terror Groups, have emerged as challenges on a strategic scale with aims and patterns that can weaken and threaten the security of an Ally, a group of Allies, or the Alliance as a whole. These two challenges are strategic in terms of geographic scale and the impact they have on their targets, considering the possible risks they will create for the security of the Alliance and their ability to persist in the long term.

In order to guide military approaches to 360-degree deterrence and defence for the full range of the challenge, the Alliance developed the Concept for the Deterrence and Defence of the Euro-Atlantic Area. The concept supports the execution of NATO's three core tasks (collective defence, crisis response, and cooperative security) and additionally upholds the defensive nature of the Alliance, its aim to prevent wars, and the Allies' commitment to a firm, rules-based Euro-Atlantic and global order. The concept protects North Atlantic Council (NAC) political decision-making in peace, crisis, and conflict, deepens collective understanding of the challenges, preserves Alliance operational and strategic military flexibility for both crisis response and defence options, and contributes to strengthening the protection of peace.

Çatışma Beyanı:

Araştırmamın yazarı olarak herhangi bir çıkar çatışma beyanım bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Basılı Eserler

- ADAMSKY Dmitry (2018). "From Moscow with Coercion: Russian Deterrence Theory and Strategic Culture", *Journal of Strategic Studies* 41.
- BROOKS Stephen ve WOHLFORTH William C. (2015/16). "The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century: China's Rise and the Fate of America's Global Position", *International Security* 40:3, 7-53.
- CORDESMAN Anthony H. (2017). "NATO and the Delicate Balance of Deterrence: Strategy versus Burden Sharing", *CSIC Center for Strategic & International Studies*, 10-12.
- FLOCKHART Trine vd (2014). *Liberal Order in a Post-Western World*, Transatlantic Academy, Washington DC.
- FREAR Łukasz ve KULESA Thomas (2017). "Deterrence NATO's Evolving Modern Deterrence Posture: Challenges and Risks", *European Leadership Network (ELN) Issue Brief*, 4-17.
- FREEDMAN Lawrence (2004). *Deterrence*, Cambridge Polity Press, 43-60.
- GEORGE Alexander L. ve SMOKE Richard (1974). *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*, Columbia University Press, New York.
- HUTH Paul K. (1988). *Extended Deterrence and the Prevention of War*, Yale University Press.
- KEIL Steven, BRAUß Heinrich ve BRAW Elisabeth W (2021). "Next Steps in NATO Deterrence and Resilience", *The German Marshall Fund of the United States Policy Paper*.
- KİBAROĞLU Mustafa (2011). "NATO and US Nuclear Weapon's: What Would Happen After the Bombs Have Gone?", Malcolm Chalmers and Andrew Someville, (ed.), *If the Bombs Go*, RUSI WHITEWALL Report 1-11, 44-64.
- KNOPF Jeffrey (2010). "The Fourth Wave in Deterrence Research", *Contemporary Security Policy* 31, 1, 1-33.
- MEARSHEIMER John J. (1983). *Conventional Deterrence*, Cornell University Press, New York.
- MEARSHEIMER John J. (2014). "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault: The Liberal Delusion that Provoked Putin", *Foreign Affairs*, 93(5), 1-12.
- MORRAL Andrew R. ve JACKSON Brian A. (2009). *Understanding the Role of Deterrence in Counterterrorism Security* Santa Monica: RAND Corporation.
- NATO Public Diplomacy Division (2016). *NATO Summit Guide*, Varşova, 8-9 Temmuz 2016. 23-24 ve 33-35.
- NATO Public Diplomacy Division (2016). *NATO Summit Guide*, Brussels, 11-12 Temmuz 2018.
- PUTTEN Frans-Paul van der, vd. (2015). "Deterrence as a Security Concept against Non-Traditional Threats", *Netherlands Institute of International Relations In-depth study Clingendael Monitor*.
- RINGSMOSE Jens ve RYNNING Sten (2019). "NATO og Rusland Mellem Strategic Konfrontation og Stabilitet", *DIIS Report No. 2019:7*, 28-29.
- ROSTOKS Tom ve VANAGA Nora (2017). "Deterring Russia in the Baltic Sea Region: Latvia's Defence Developments in Regional Context", *Friedrich Ebert Stiftung FES Analysis*.
- RYNNING Sten (2020). "Deterrence Rediscovered: NATO and Russia", Frans Osinga ve Tim Sweijs, (ed.), *Deterrence in the 21st Century; Insights from Theory and Practice*, Asser Press by Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 29-47.

- SCHELLING Thomas (1966). *Arms and Influence*, Yale University Press, New Haven.
- SCHREER Benjamin (2019). “Trump, NATO and the Future of Europe’s Defence”, *The RUSI Journal* 164, 10-17.
- SLOVE Nina (2018). “Beyond the Buzzword: The Three Meanings of Grand Strategy”, *Security Studies* 27, 27-57.
- SNYDER Glen H. (1961). *Deterrence and Defense: Toward a Theory of National Security*, Princeton University Press London, 33-60.

İnternet

- HENNING Frantzen A. (2020). “Hybrid Deterrence”, *Norwegian Institute for Defence Studies*, <https://www.jstor.org/stable/resrep25796>, erişim 12.10.2021.
- JUDSON Jen, <https://www.defensenews.com/digital-show-dailies/ausa/2019/10/11/fighting-the-bureaucracy-for-nato-the-defender-2020-exercise-in-europe-will-test-interoperability/>, erişim 06.10.2021.
- NATO 2014 Galler Zirvesi Deklarasyonu, http://www.nato.int/cps/en/naohq/official_texts_112964.htm, erişim 04.10.2021.
- NATO Genel Sekreterinin konuşması, https://www.nato.int/cps/en/naohq/opinions_176197.htm, erişim 28.09.2021.
- NATO 2019 Londra Deklarasyonu, http://www.nato.int/cps/en/naohq/official_texts_171584.htm, erişim 01.10.2021.
- NATO 2030; United for a New Era, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf, erişim 28.09.2021.
- NATO web sayfası, https://www.nato.int/cps/en/naohq/topics_133127.htm, erişim 17.10.2021.